

GULYÁS GYÖRGY 110

(1916–1993)

Karnagy, főiskolai tanár. Köröstarcsán született 1916. április 1-jén. Tanulmányait 1934–42 között a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola középiskolai énektanárképző szakán Ádám Jenő növendékeként folytatta, zeneszerzést Siklós Alberttől és Kodály Zoltántól tanult.

1941–46 között a debreceni Dóczy Tanítóképző zenetanára, 1946-tól 1954-ig a Békés-tarhosi Zenegimnázium alapító igazgatója, 1954–66 között a Debreceni Zeneművészeti Szakközépiskola igazgatója. 1955-ben megalapítja a Debreceni Kodály Kórust. 1966-tól 1976-ig a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Zenetanárképző Intézete Debreceni tagozatát igazgatja.

A magyar zeneéletben számos tisztséget vállalt, versenyeken zsűrizett, cikkeket, tanulmányokat publikált szaklapokban, folyóiratokban. Nevéhez hangfelvételek, hazai szerzők kompozícióinak ősbemutatói, külföldi szerzők műveinek magyarországi bemutatói fűződnek. Kórusával számos nemzetközi versenyen ért el előkelő helyezést.

Liszt Ferenc-díjas, érdemes művész.

Életének 78. évében, 1993. november 11-én hunyt el.

GULYÁS GYÖRGY SZÜLETÉSNAPJÁRA¹

Nevét nem tudom anélkül kimondani, hogy eszembe ne jusson Békéstarhos – amit ő hívott életre. Nekünk, „tarhosiaknak” az ott töltött évek felbecsülhetetlen értékűvé növekedtek.

Gulyás György az Alföld szülötte, Köröstarcsán látta meg a napvilágot, s földjéhez sohasem lett hűtlen. Kitört ugyan a háromévi bélmegyeri tanyasi tanítóskodás világából – elvégezte a budapesti Zeneművészeti Főiskolát –, de csak azért, hogy gyökereihez visszakerülve megváltoztathassa maga körül a világot. A népművelés legizgalmasabb missziójára vállalkozott: ő mutatott példát elsőnek arra, hogyan lehet a gyakorlatban megvalósítani azt, amit Kodály megálmodott.

A felszabadulás után Békéstarhoson, 1946-ban, a kifosztott, üresen maradt grófi rezidenciában egy pecsétetes papírral a kezében tanyát ütött és létrehozta az ország első zenei általános- és középiskoláját. A semmiből tudott teremteni, felismerései azonnal akarattá váltak; ötletben, leleményben, lehetetlent nem ismerő erőben nála nem volt hiány. Szikrázott körülötte a levegő, a közömbösséget nem tűrte, valamiféle mágneses tér vette körül – elveiért dühödten tudott harcolni, vakmerő bátorsággal. S művészeti életünk és a külföld is pár év után már az iskola csodájára járt!

Gulyás szenvedélyesen hitt a maga igazában, s ez a hite egyedülálló erővel tudott ötvőzni is. A makarenkói nevelést és Németh László hódmezővásárhelyi irodalmi fogantatású iskoláját zenébe átültetve, közel vive bennünket a természethez, a népi kollégiumok történelmi hőskorának szellemében – munkában, tanulásban, éneklésben. Bartók és Kodály Gyermekkarait is újraélve, valósággal „kitalálta” számunkra. Megfért nála egy művön belül a népi duhajkodó és a sixtusi hangzás: kóruspróbáin mágus módra csalta ki a varázslatos hangzásokat belőlünk. Kodály 1958-ban így írt erről: „Mi az a tarhosi szellem? Röviden: zenei nevelésének alapján. Ezen az úton jut leghamarább célhoz közönség és szaknevelés egyaránt. „De ezt már csak a megszüntetett iskoláról írhatta, mert 1954-ben, amikor az újonnan épített zenepalota még egyéves sem volt, szégyenletes módon bezárták az iskola kapuit. Az értetlenség, a közöny, az egyformásító közepszerű hivatalnokvilág kiközösítette.

---

¹ Muzsika 1976/4.

Furcsa a sors: ami lehetetlennek tűnt, azt mindig meg tudta valósítani. Ami már lehetőség, sőt megvalósulás volt, azt legtöbbször el kellett veszítenie. A vereségek és kudarcok sokaságából mindig talpra tudott állni, sőt elszántabb is lett. Ami igaz, igaz: erényeiből fakadnak a hibái is. Csak ne felejtjük el – a hibákat vizsgáló gépezetek még sohasem teremtettek hibátlant!

Megújuló ereje Debrecenben új Tarhost varázsolt. A Zeneművészeti Szakiskola igazgatója lett, Kodály kórusával (először női karával, majd vegyes karával) első volt, aki abban az időben nemzetközi kórusversenyekről győztesen tért haza. Európát, Amerikát bejárták, s megtervezte és elindította a debreceni nemzetközi kórusversenyeket. A mai magyar kortárs irodalom bemutatóiban is oroszánrészt vállalt, legutóbb pedig együttese függetlenített, hivatásos kórusává vált. Érdemes művész kitüntetés is nyert, s még egy új Főiskola felépítése is érdemei közé tartozik. Reméljük, nyugdíja csak formális lesz, s a legérettebb évek művészi munkájában a legizzóbb megvalósítások még ezután következnek.

Szokolay Sándor

GULYÁS GYÖRGY
A ZENEI NEVELÉS RENDSZERÉNEK KÉRDŐJELEI²
(Hozzászólás Vitányi Iván referátumához)

Ma az a feladatunk, hogy az iskolai zenei nevelés és a közművelődés kapcsolatáról ejtsünk szót. Azon túl, hogy a referátum tézisei szerint az esztétikai nevelés keretében kellene ezt a kérdést szemlélni, beszélhetnénk a zenének századokon át betöltött szerepéről is. A zene általános hatásának igazolásakor végül is óhatatlanul eljutunk a mai zenei nevelési tevékenységeinkhez, a zenei műveltség megalapozásáért vívott harcainkhoz, a zenei élet kiszélesítése érdekében végzett törekvéseinkhez.

Tudott dolog, hogy nálunk a zene társadalmi funkciójának vizsgálata Kodály pedagógiai tevékenysége nyomán kiemelt helyet kap művelődési, közművelődési tekintetben is. Hirdetjük, hogy a zene sokat adhat, hogy a zenei nevelésnek lehetőségei vannak az emberré válás útjában, az ember formálásában és így jelenleg a szocialista személyiség kialakításában is. Ki tagadná, hogy a zene a maga természeténél fogva sokat tehet ennek érdekében – főleg, mint segítő eszköz -, a felszabadulási erőt kölcsönző valami. Érezzük és látjuk a zene segítő szerepét az érzelmi nevelés területén, és a zene boldogító, örömet kifejező

---

² Békési élet 1977/1.

hatásáról sem feledkezhetünk el. Hiszen az öröm és a boldogság utáni vágy összefügg az ember egész életével.

Az utóbbi időben pedig egyre erőteljesebben hangsúlyozzuk és hangsúlyozzák is hivatalosan annak a szerepnek a fontosságát, amely a művészetek – így a zene is – betölthetnek a társadalom műveltségének alakulásában és alakításában. Természetes hát, hogy megállapításaink, amelyeket a zene hatásának igazolására felhozunk, tulajdonképpen nemcsak az iskolára vonatkoznak, inkább a zene demokratizálása érdekében végzett, vagy már tett, teljesített munkákat rögzítik, vagyis fő irányukban társadalmi, közművelődési jellegűek. Úgy tűnik mégis – s ebben Durkó Mátyáshoz csatlakoznék – hogy az iskolán kívüli zenei nevelés korántsem olyan egységes, olyan koncepciózus – így fogalmaznám – mint a ragyogó iskolai zenei nevelés.

Örülök Vitányi Iván megállapításának, amelyet már előzetes téziseiben is jelzett számunkra, éppen a kodályi koncepcióval kapcsolatosan. Kodály koncepciója, álma az éneklő Magyarország megteremtése volt és ebbe beletartozott – ahogy Vitányi Iván mondta –, az új zenei nyelv megteremtése is, a zenei analfabétizmus felszámolása is, de az ő fogalmazásával – már Kodály fogalmazásában – egy népnek a zenei műveltség színvonalára való emelése is. És ez a mondat itt hangzott el, ebben a teremben, 1953-ban. Sikerült-e? Talán még nem, de útban vagyunk hozzá. És úgy tűnik, a megtorpanás éppen társadalmi, éppen iskolán kívüli viszonylatban jelentkezik, mint ahogy Durkó Mátyás jelezte. S a jelzések helyett most fontosabbnak látszik a kodályi koncepciót végiggondolni. Ilyen módon:

Kodály a nagy célja érdekében az iskolán, az ifjúságon kezdte, a kórusokon, az iskolán kívül folytatta, egészen a felsőfokig, a főiskoláig. Hirdette a szakmai nevelés fontosságát, mint alapot. És ez nagyon fontos, mert csak alapnak tekintette, mindig az egész ország zenekultúráját tartotta számon. Világos ebből a felsorolásból is, hogy Kodály, miközben szívósan igyekezett kijelölni a szaknevelés útját, a zeneoktatás mindegyik fokozatában, egyáltalában, nem feledkezett meg az iskolán kívüli társadalom igényéről sem. Ez sugallja azt a megállapítást – ismét Vitányi Iván referátumával egyetértésben, hogy a Kodály-koncepciónak csak egyik része az iskolai munka, ám a betetőzést ő maga is a társadalomban remélte. Kérdés most: jelenleg van-e nálunk, az iskolán kívül, olyan társadalmi, zenei művelődési rendszer, intézményrendszer, amelyik ezt a betetőzést biztosítani tudja. A felelet: igen is, nem is.

Ha igaz a referátumnak az a megállapítása, hogy a közművelődés csak köznevelésre alapozhat – márpedig igaz – akkor azt is bátran ki kell mondanunk, hogy a köznevelési oldal lemaradóban van. Vagy már le is maradt, már adós. A

szakemberek mennyiségi mutatóival elsősorban. A végkövetkeztetés végül is, hogy jól felkészült zenei szakemberek nélkül közművelődési programot megvalósítani lehetetlen. Mi itt a gond? Az egyik mennyiségi, s ehhez is kapcsolódik sok minden, pl. sokan úgy vélik, hogy csökken az érdeklődés a zenei pályák iránt. Én másképpen tenném fel a kérdést. El tud-e indulni a zenei tehetség vagy zenét tanulni vágyó és pályaválasztásában a zenét akaró tanuló? És ha elindul, el tud-e jutni a főiskoláig? Miért igen, és miért nem?

Igen, mert megvannak a feltételek, mert többszáz zeneiskolával és zenei általános iskolával, és szakiskolákkal rendelkezünk, mert nem akad még egy ország, amelyik ennyit áldozna a zeneoktatásra, a zenére, mint a mienk. Ám a nemzet is éppúgy dokumentálja az utolsó évtizedben végző zenetanárok létszáma és az a nagy énektanár-, kórusvezető- és hangszeres zenetanárihiány szerte az országban, ami fennáll. Nyugodtan állítom, talán szerénytelenség nélkül is tehetem, hogy sok-sok éven át harcoltam, dolgoztam a zenei tehetségek elindulásáért és egyáltalán az énektanárképzés mennyiségi kereteinek bővüléséért. Tarhoson működött először ilyen a felszabadulás után. Ez alkalommal több kérdés merül elém:

Az egyik: belejátszik-e a zenei tehetségek kérdése a zenei közművelődés alakulásába? A másik: mi az a valami, ami miatt nem képesek beérkezni a zenei pálya végéhez az elindult tanulók, pl. a főiskolához? Gondolom, hogy ez már nemcsak az elindult tehetségekre jellemző. A harmadik: szükséges lenne-e tényleg bizonyos korrekció, amelyre Vitányi Iván is utalt a referátumában? És szükséges lenne-e az a *bizonyos akceleráció*, amelynek zenei vonatkozásában éppen Békés-Tarhoson lettünk tanúi.

Miről volt szó? Arról, hogy Kodály, amikor nem javasolta induláskor a tarhosi iskola létesítését, akkor úgy gondolkozott: egy generációváltáson belül nem lehet zenésszé, művésszé nevelni azt, akinek nem volt meg hazulról a zenei gyermekora.

Emlékezzünk csak, mit mondott az előbb Vitányi Iván a gyermekkori zenei élményekre nézve! Én azzal bővíteném, nem kísérletezni kell ebben a dologban, hanem a zenei gyermekkort vissza kell adni a gyermekeknek és akkor ezek az élmények biztosítottak lesznek számára. Mert Tardos bizonyított már egyszer. Azt bizonyította, hogy ha visszaadjuk, megteremtjük számára a zenei környezetet, pótoljuk a zenei gyermekkort, amelyikkel nem rendelkezett, amikor idejött – itt zenével ébredt és zenével feküdt és egész nap zenében élt a tanuló – akkor *olyan akcelerációs ugrás következik be, amelyik pótolni képes a generációs kihagyásokat.*

Talán nem haragudnak meg a régi tanítványaim, ha hivatkozom arra, hogy akik itt ülnek, Tóth Lajos vagy Szokolay Sándor vagy Mező László vagy Tarjáni Ferenc és a többiekre mindegyikükre, akik tulajdonképpen a kodályi értelemben, (amikor nem javasolta a tarhosi iskolát,) még nem rendelkeztek azzal a zenei környezettel, vagy azzal a zenei élménnyel, amelyre Vitányi Iván az előbb hivatkozott. De itt Tardoson megkapták azt a zenei gyermekkort, amit elvesztettek, vagy amit nem volt módjuk addig megszerezni, és az akcelerációs folyamatok évek alatt évtizedeket, generációs változásokat képesek voltak pótolni. Csupán megkérdezem most: nincs arról szó véletlenül, hogy a mai zeneiskolák nem tudják ezt biztosítani? Maga a zeneiskolai rendszerünk? Ezért írtam a MUZSIKA egyik számában, hogy az elkallódás – most már tudom, ezelőtt 20 évvel még nem tudtam –, nemcsak szociális jellegű, mert az is, hogy nem feltétlenül szociális eredetű, pedig az is. Az igazi ok: *valamit nem kapnak meg a startbeli hátrányok legyőzéséhez.*

Van még egy gondunk. Mégpedig: hogyan tudunk lépést tartani a változó világgal. Általában ez közismert, hogy a tudományok világában ez így van. A zenei szakmában kevés támogatást adunk ehhez az embereknek. Pedig ez hozzátartozik a közművelődés ügyéhez is. A zenei népművelő saját szakmai tudása nélkül erőtlenné válik. Ha az iskolai zenei nevelés és a közművelődés távlatainak lehetőségeit említi a referátum, akkor fel kell, hogy vetődjenek a továbbképzés, az önművelődés lehetősége és fontossága. Úgy is fogalmazhatnánk, megújulás vagy maradiság. De megújulni csak azok tudnak, akiknek képzésük idején kezükbe adtuk a biztos alapot, amelyet ki kell egészíteni időről-időre. Mert a szakma, a zenei élet előrehaladása folytán azt követeli, hogy időről-időre számításba vegyék az újat. Ha ezt nem teszik, akkor lemaradnak, és nem járnak igazán Bartók és Kodály nyomdokán, akik a maguk idejében, a század első felében *az új élharcosai, a megújulás harcossai voltak a magyar zenében.* Azok az elvek tehát, amelyeket a referátum rendelkezésünkre bocsátott, tézisei hangsúlyoznak, felveti egy bizonyos korrekció szükségességét. Ez a korrekció – a közművelődés és a zenei közoktatás összefüggése – az iskolán kívüli, a társadalmi zenei közművelődés kérdéseire egyaránt vonatkozhatna.

Mert igaz az, amit Vitányi Iván mondott, hogy tekintetbe kell venni az iskolán belüli zenei nevelést, az iskolán kívüli zenei nevelést, a családon belüli nevelést, a szervezetekben folyó nevelést és a tömegkommunikáció eszközeivel folyó zenei nevelést. Csak én hozzátenném azt is, hogy arról kevesebb szó volt, hogyan és ki teremti meg az egyes zenei faktorokban ennek a zenei nevelésnek a minőségét. Mert a meglévő feltételeket sem tudjuk kihasználni azért, mert kevés az, aki animál, aki figyelmeztet, aki ajánl, aki felhívja a figyelmet, mert

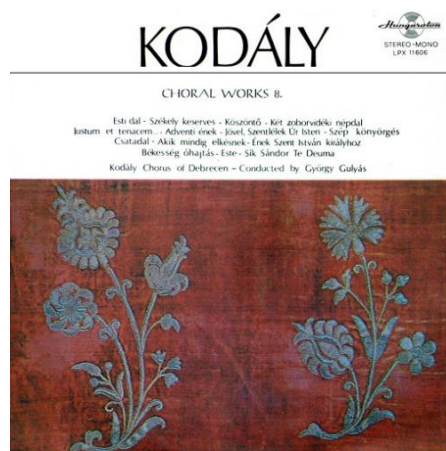
megnyilvánulásunk mindig hivatali feladatként tekint valamit, és mindig a hivataltól várjuk tulajdonképpen ezeket, mert valahogy kevés emberrel rendelkezünk, nem alakítottuk ki a művelődési magatartást. Nem a hivatalokban, a lelkekben. Ehhez az út persze a szakemberek képzése. Az alapismeretek megszerzése nélkül nem tudunk mit tenni és a továbbképzésen keresztül vezet a meglévőnek a kibővítése. Már hivatkoztam: a gyakori tapasztalatoknak a megismerésén át vezet az út.

Igen, az elmúlt 30 év alatt sok erőnket kötötték le iskola-átszervezési, még megszüntetési gondok is, mint a tarhosi iskola is mutatta. Tantervi, módszertani problémák. Azt hiszem, itt az ideje, hogy a társadalmi aktív zenélés kérdéseivel az eddigieknél kiemeltebben foglalkozzunk, a képzés olyan oldalának az erősítésével, amelyik révén a zenei társadalmi aktivitást is mozgalmi szintre emelhetnénk. így fogalmaznék, s azt hiszem, ebben biztosan Bartók és Kodály nyomdokain járunk.

[Teljes lejátszási lista megtekintése \(16 felvétel\)](#)

© 1964 HUNGAROTON RECORDS LTD.

[Sík Sándor Te Deuma \(Sík Sándor verse\) 1961 \(4:51\)](#)

Adventi ének (liturgikus szöveg) 1943 (5:07)

Székely keserves (népdal) 1934 (5:25)

© 1972 HUNGAROTON RECORDS LTD.